

OP BEZOEK BIJ

ANTON PIECK IN ZIJN ATELIER TE OVERVEEN

Iets over zijn leven en werk

„Natuurlijk zal ik u gaarne ontvangen”, was het antwoord van Anton Pieck toen ik hem om een onderhoud had geschreven.

Uit die enkele woorden maakte ik op dat dit interview goed zou worden. De hierna volgende regelen mogen bewijzen dat dit inderdaad het geval is geweest.

Zeer hartelijk werd ik in zijn atelier ontvangen. Dit bevond zich op de bovenverdieping van zijn huis in de Prins Mauritslaan in Overveen. Bij mijn komst was de heer Pieck aan de arbeid. Hij zat in een hoge middeleeuwse stoel en was bezig met een illustratie voor een binnenkort verschijnend, door hem geïllustreerd boek, getiteld: „Strijd langs de Mohawk”.

Deze illustratie stelde een Indiaan voor die achter een boom staande de wildernis instaat, het geweer in den aanslag voor een eventuelen vijand.

Dit werk vormde al direct een aanknopingspunt om ons gesprek te beginnen. Aan de hand van dit onderhoud, dat ongeveer drie uur duurde, volgt hier een overzicht van het leven en de arbeid van den

beroemden illustrator. Anton Franciscus Pieck werd 19 April 1895 in den Helder geboren. Reeds op 3-jarigen leeftijd openbaarde zich zijn kunstzinnige aanleg en toen hij 6 jaar was, kreeg hij met zijn tweelingbroer Henri tekenles van den heer J. B. Mulders, leraar aan de Burgeravondschool.

Zijn eerste tekenproducten waren enkele waterverftekeningen.

De familie Pieck verhuisde inmiddels naar den Haag waar Anton de lagere school bezocht. Vervolgens studeerde hij aan de Academie van Beeldende kunsten en volgde tevens een tekencursus bij Vaandrager.

Op zeer jeugdige leeftijd, n.l. toen hij 14 jaar was, haalde hij z'n acte L.O. tekenen.

Toen zij 17 jaar waren hadden beide broers acte M.O.! Inderdaad een zeer weinig voorkomende gebeurtenis.

Toen Anton kort hierop begon les te geven kwam hij in aanraking met een etsers. Deze kennisgeving was aanleiding om het ets-procedé te proberen. In 1911 maakte hij zijn eerste prentje „Twee schuurtjes”. Dit eerste werk was het begin van een prachtige serie etsen waarvan hij er van

Het Damrak te Amsterdam

Foto van J. H. Kruizinga naar een schilderij van Anton Pieck

Straatje bij de Oude Kerk te Amsterdam
Foto van J. Oppenheim naar een schilderij van Anton Pieck

1911 tot 1930 ongeveer 120 heeft gemaakt.

Van 1915/18 was Anton Pieck onder dienst. Toen hij in Amersfoort gedetacheerd was ging zijn etsarbeid door en vele van zijn mobilisatie-vrienden zijn in 't bezit van een „Pieckje“.

Bekendheid kreeg hij vooral toen hij in aanraking kwam met den heer H. Bos te 's Gravenhage.

In 1917, dat de heer Pieck zijn „etsjaar“ noemde, vervaardigde hij er 26. O.a. zijn beroemde „Cunratoren te Rhenen“.

In dit „flaneren op koper“, aldus Vosmaer, toont hij zich weldra een meester.

In 't begin waren zijn etsen klein van formaat doch langzamerhand worden ze groter. Hij gaat daarmee door o.a. in zijn „Opschrijving te Bethlehem“. Deze ets is een illustratie van Felix Timmerman's verhaal, van de komst van Jozef en

Maria voor „het gemeentehuis“ te Bethlehem. Hoewel hij geheel anders dan de Vlaamse schilder en prozaïst de dingen beleeft, schept hij met veel fantasie z'n eerste ets met een menselijk gebeuren.

Dit is 't begin van een nieuwe uiting: rake typering van het volksleven. In zijn „Vlaamse kermiss“ spreekt dit heel duidelijk.

In de mobilisatietijd heeft Pieck veel vrije tijd. Hij trekt met zijn schetsboek naar buiten en tekent stad en land.

Een ontmoeting met den schilder H. A. van Daalhoff werkt door de artistieke sfeer vernieuwend op zijn geest.

Nadat hij twee jaar les gegeven heeft vormt hij zich opnieuw. Hij brengt nu kunst voort, inplaats dat hij nauwkeurig zijn objecten natekent.

Als hij in aanraking komt met de Japanse prentkunst ontstaat „Dennetak“ en „Visjes“ naar voorbeeld van den Japanschen kunstenaar Hokusai.

(Deze Japanse schilder, tekenaar en houtgraveur leefde van 1760 tot 1849. Hij schreef verhalen die hijzelf verlichtte en hij illustreerde ook werken van andere schrijvers. In zijn 14-delig werk „Mangwa“ is hij de laatste grote Japanse kunstenaar die vooral uitmuntte in het weergeven van het dagelijkse leven.)

Van uitgaan is geen sprake, hij tekent of zijn leven er mee gemoeid is. In 1920 maakt hij eindelijk een reis naar het buitenland, n.l. naar Duitsland en Oostenrijk. De invloed van Pieter Breughel den Ouden te Wenen is merkbaar aan zijn etsen: „Markt te Neurenberg“ en „Opschrijving te Bethlehem“.

Een groot aantal mensen op een marktplein trekt zijn belangstelling, er sprankelt gemoedelijke humor in de uitbeelding van die bezige personen. In die tijd ontstaan ook zijn houtsneden als: „Aap“; „Muizen“; „Sierpompoenen“.

Het vele oefenen met de gutsen geeft hem de techniek van de houtsnede. In zijn droge-naald etsen herinnert hij sterk aan het werk van Rembrandt. Evenals zijn beroemde voorganger tekent Pieck allerlei volkstypen waarin het vermakelijke levensspel wordt vertolkt.

Dit werk is als 't ware de aanloop tot zijn latere illustratieve werk. Als hij, overstelpt met indrukken, opgedaan tijdens zijn Duits-Oostenrijkse reis thuis komt, leeft hij zijn roes niet dadelijk uit.

Hij concentreert zich met grote aandacht en rust.

Hij maakt dan b.v. de grote ets met de schedels.

In 1920 komt er in zoverre verandering in zijn levenswijze, dat hij als tekenleraar aan het Kennemer-lyceum te Bloemendaal wordt aangesteld.

Uit deze tijd dateert zijn „Opschrijving te Bethlehem“, niet ontleend aan Breughel, doch aan „Het Kindeke Jezus in Vlaanderen“.

Hierin vindt hij de beschrijving van het volksleven van den 16en eeuwse Vlaamsen Boerenschilder. De ontmoeting met het werk van Timmermans wekt in hem de sluimerende liefde voor 't menselijke in zijn dagelijks bedrijf. We zien het eigenaardige gebeuren dat Pieck, die zich tot Timmermans aangetrokken gevoelt, door hem wordt opgezocht. Dit kwam uitstekend uit voor beiden. Pieck

wilde „Pallieter” illustreren en Timmermans had Pieck nodig voor inlichtingen. Hij had n.l. drie etsjes gemaakt en om de verdere bewerking van zijn plaat verzoekt hij Pieck om voorlichting en medewerking. Weldra zijn beide kunstenaars vrienden.

Wonderlijk is de aanpassing van den vrolijken, levenslustigen, uitbundigen en gezelligen Vlaming en den aarzelenden, schuchteren Hollander. Nu wijst de literator den etser den weg. Pieck werd getroffen door de gezellige houtsnij-achtige prentjes, die ontstaan in blijheid en vreugde.

Het zien van deze aardige prentjes werkt op Pieck bevrijdend.

Zijn lijnen worden sterker, vaster en raker. Ook krijgt Pieck inzicht in de waarde van het schilderen, om de kleur, met vermindering van toon, licht en schaduw.

De romantische sfeer die sprak uit het werk na de Duitse reis is verdwenen.

Inplaats van het spiedend bekijken der stoffelijke wereld komt de uitbeelding van het menselijk leven.

Had hij Vlaanderen leren kennen uit het werk van Timmermans, kort na die ontmoeting gaat hij met hem mee naar België.

Was hij in Duitsland een vreemdeling, in Vlaan-

deren voelt hij zich weldra thuis. Jaar op jaar keert hij er terug. Alle beroemde Vlaamse stadjes worden nauwkeurig bezocht. Vooral Lier, Brugge en Gent. Uit die tijd dateert o.a. het leuk ondeugend etsje „Ijsvermaak”, waar drie patertjes over een plank het ijs verlaten en op hun schaatsen een boerenkroegje binnegaan.

Op 't Uithangbord staat het rijmpje :

Wie had dat ooit gedacht
Dat ik als weduwwrou
Hier in dit vlugtend hart
Een borrel tappen zou.

Van deze Camera-Obscura-achtige humor is zijn volgend werk doordrenkt. Stoeten en groepen volk lokken hem.

Hiervan getuigt weer zijn „Markt te Neurenberg”. Men geniet van de gezellige bedrijvigheid rondom stalletjes en rissen koopvrouwen en mannen staan of zitten bij de koopwaar van fruit, kippen en konijnen.

Het is het volk, waarnaar Pieck's hart uitgaat. het innig-menselijke heeft zijn liefde als kunstenaar. Tot dat volk in zijn hartelijk spontaan uitleven en in zijn opgeruimd genieten van wat God den mens

Geboortehuis van het Persbureau Vaz Dias (Reamrecht, heek Greenburgwal) te Amsterdam.
Foto J. H. Kruizinga naar een zwartkrijttekening van Anten Pieck

Deze „Straat in Rabat” herinnert aan Pieck’s Marokkaanse reis in 1937. Foto van J. H. Kruizinga

schenkt en de heerlijkheid van de natuur en de blijde feesten van het jaar wordt dan Pieck door Timmermans geleid.

In 1920 illustreert Pieck de 10de druk van „Palieter” en in 1913 werken de beide kunstenaars samen bij de uitgave van „Het oude Stille Begijnhof van Lier”. Pieck maakt tien houtsneden, Timmermans gaf bij ieder prentje een dichtertelijke interpretatie, die door den houtsnijder ook met monnikengeduld letter voor letter werd gestoken.

Zodoende kan heel het Begijnhof als een middel-euws blokboek met de handen worden gedrukt.

Wie bij Anton Pieck de trap opgaat naar zijn atelier ziet rechts langs de muur de Begijnhof-prenten hangen.

Uit die tijd dateren ook zijn dertig tekeningen van torens behorende bij het artikel van Ds. H. E. van Gelder : „Langs Neerlands Torens” (Kerstnummer Haagse Post).

Vanaf deze tijd beweegt Pieck zich meer en meer op ’t gebied der illustratie, terwijl hij ook schilderijen maakt.

Hij illustreert tevens vele jaargangen van het kindertijdschrift „Zonneschijn” en vervaardigt twaalf zwart-wit-tekeningen in „Het Boek der Helden” van C. F. v. d. Horst (Uitgave W. de Haan, Utrecht).

De verlichting van dit boek was niet alleen op-
luistering van de tekst, doch tevens een weerspiegeling van het essentiele der twaalf epische verhalen.

Pieck toont zich in dit werk miniaturist, die gevechten en vluchten, gevaar en nood, duivelarij en bezwingen levendig en geestig vertelt. Bij elk der twaalf verhalen werden twee of drie tekeningen in zwart-wit gemaakt.

Iedere sage heeft aan het begin een lettervignet. De W. van Willem Tell is opgeluisterd met een Alpenhoed, die als een zegevaan praalt boven een

Zwitser dorp in het bergland. Wie denkt aan den nietigen Gessler ? Die hoed past alleen bij den koehartigen Tell, durvend en onversaagd, symbool van de Zwitserse volksgeest.

In de zwart-wit tekeningen toont Pieck hoe grondig hij duizend-en-één-dingen bestudeerde en tekende.

Hij profiteert nu van de jarenlange voorstudie in verband met vorm, gedaante en figuur der mensen, planten, dieren, voorwerpen, landschappen, steden *en interieurs*.

Door zijn feestelijke verlichting maakt Anton Pieck het „Boek der Helden” tot een kostbaarheid.

Hierin toont hij zich reeds de schrandere en fantasierijke illustrator van Nederland, die zich kan meten met buitenlandse illustratoren als Edmund Dulac, Maurice Boutel en Arthur Rackham.

Zijn illustraties tonen oorspronkelijkheid en compositie. Door de zuiverheid van uitbeelding der figuren en dingen, door de geestigheid in de vertelling en de verscheidenheid van voorstelling boeien zij uitermate.

Zijn prenten worden belangrijk door de grondige studie van talrijke bronnen van literatuur en beeldende kunst. Pieck weet in deze prentkunst zijn romantiek te vertolken, die hem weglukt naar de romanten van het geheimzinnige en avontuurlijke.

Hij ziet niet alleen het wonderbaarlijke in den vreemde doch ook in eigen land. Hij ziet de legende en sproke in de sloot en het veld van Holland. Als

Marokkaanse jongen in Meknès. Foto van J. van Dijk naar een schilderij van Anton Pieck.

hij rustig in zijn atelier werkt is hijzelf de ridder die op avontuur uittrekt.

Toen Anton Pieck in 1922 huwde verhuisde hij van den Haag naar Heemstede en later naar Overveen waar hij thans nog woont.

Dit nieuwe leven, in eigen gezinnsfeer, heeft in bijzondere mate invloed op zijn werk gehad. Als hij in 1924 gaat schilderen maakt hij in vijf jaar 22 schilderijen. Het aantal etsen wordt langzamerhand minder. Zijn vrije tijd besteedt hij aan het maken van houtsneden, illustraties, tekeningen en schilderijen.

We spraken tot nu toe over Pieck als tekenaar en illustrator, etser, houtsnijder, maar voor dat de prent als kunststuk kan worden gewaardeerd, moet er nog een andere bewerking plaats hebben, n.l. het drukken. Op elke ets of houtsnede wordt, behalve de naam rechts, links geschreven „eigen druk”. Door Pieck’s gevoeligheid voor de zuiverheid van lijn en de heldere tegenstelling van wit en zwart geeft zijn afdruk steeds een prent die in de onderdelen fijn verzorgd is.

Pieck’s prent geeft precies dat wat er moet staan, niets meer, niets minder. Hij is een meester in de preciese weergave van het detail.

Voorbeelden hiervan zijn de droge naald etsen „Kermis”, „Muziek”, „Polka”. Bij zijn zwerven door Lier, Mechelen, Brugge en Antwerpen leerde hij de intieme kant kennen van de Vlaamsche geest.

Quentin Massijs trof hem bovenal. Ditzelfde zien we in „Zoutelande” en „Zierikzee”.

In 1924 maakt Pieck een kostelijk schilderij „Vlaamsche kermis”.

Dit werk behoort in compositie, stijl, in figuur en kleur, in lijn en tekening zowel tot zijn grafisch werk als tot zijn illustraties van kinderverhalen. Eigenlijk schilderwerk is dit niet: ’t is meer een uiterst uitvoerige tekening, met kleur ingevuld.

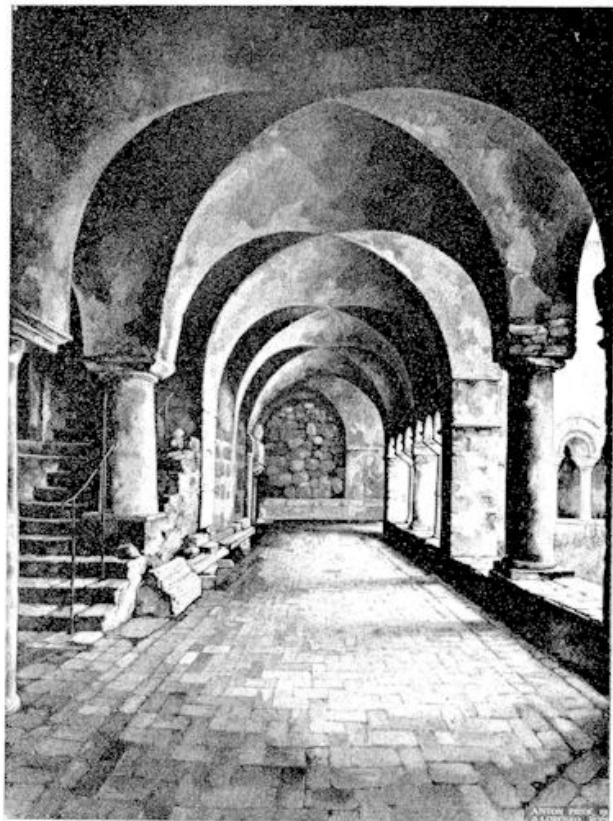
Er zit iets in van de manier van vertellen van een kind, dat met „en toen... en toen” gevalletjes aan-enrijgt.

Er komen op die voorstelling ruim driehonderd figuurtjes voor! Onderwijs en voorstelling herinneren ons sterk aan Adriaen van der Venne, Jan Steen en Van Ostade. Zijn hart trekt naar die oude tijd. ’t Is het oude dat hem altijd opnieuw bekoort. Er glanst een kinderlijk geluk in het gevoel van dezen kunstenaar.

Die innerlijke blijdschap overstraalt de mensjes van Pieck’s verbeelding. Een oud deurtje, een gesleten muurtje, een gehavend geveltje, een wankel woninkje vertellen hem van het voorbije leven.

Dit blijkt vooral in zijn illustraties van de laatste jaren.

Daar zijn allereerst naast de Schubertkalender van 1930 — de prenten hiervoor waren uit de Schubertuitgave — de prachtige kalenders uitgegeven door de firma Callenbach. In 1940 de schitterende Camera Obscura kalender ter ere van het eeuwfeest van Beets’ beroemde boek. In 1941 verscheen „Het Hollands Landschap” terwijl voor dit jaar een zesbladige kalender verscheen waarop we zes voorstellingen vinden uit de 15de tot en met de 20e eeuw. Naast deze kalenders en kerstkaarten

Zuilengang van de St. Lorenzo te Rome. Foto van J. van Dijk naar een schilderij van Anton Pieck.

treffen ons de prachtige illustraties in enkele boeken welke gedurende de laatste jaren verschenen zijn. Vooraf zij opgemerkt, dat Anton Pieck de te illustreren boeken grondig leest om zodoende geheel in de geest van het boek te blijven. Het meeste werk zit dan volgens Pieck in de documentatie: het bijeenzoeken van het benodigde materiaal en de bestudering daarvan. Daarna worden voorschetsen in conté en krijt gemaakt, waaruit tenslotte de eigenlijke illustratie ontstaat.

Bij de boekenkast die vele tientallen exemplaren bevat, welke door Anton Pieck zijn geïllustreerd, noteerde ik de volgende titels:

Allereerst de beroemde trilogie van Gulbransen, uitgegeven door de Zd.-Hollandse Uitgevers Mij te ’s Gravenhage.

De tweede trilogie, van Margareth Mitchel, „Gejaagd door de wind” is eveneens aanwezig, alsook de boeken „Christianus Sextus” van I. Falkenberg. We zien de boeken van Laxness: „Salka Valka”, „Vrije mannen” en „Volk in tweestrijd”.

Naast de „Chirurg” van Majocchi (dat in het Italiaans heet „La vita di chirurga” en vertaald is door A. J. v. d. Hoeven) staat „Er voert geen weg buitenom” van Van der Meersch. „De populieren fluisteren” van Lode van de Schelde heeft een plaats gevonden naast „Helden der Mensheid”, van Sjoerds.

Als we het prachtwerk „De tuin der Goden” (mythen der Egyptenaren, volken van Voor-Azië,

Monnikendam

Foto van L. Blok naar een schilderij van Anton Pieck

Indiërs, Grieken, Scandinaviërs en Kelten) opslaan treffen ons de prachtige platen op bl. 32, Horus verslaat zijn vijanden, op bl. 152 Bharata's vertrek, op bl. 228 De Argonauten bij de Symplegaden en op bl. 372 Koning Conn in het rijk van de Sidhe.

We kunnen ons voorstellen welk een werk het geweest moet zijn om zo goed de sfeer van het boek te kunnen aanvoelen en hierin te kunnen blijven. Ontzettend veel documentatiewerk is hieraan vooraf gegaan.

Ik noteerde verder nog „Rome” (in 3 delen), het prachtwerk over Amsterdam van Jacob Bicker Raye, „Gijsbrecht van Amstel” van Joost van den Vondel, „Heersers over Rusland” door Klinsky, „Van een oud Stadspompje” van Ds. H. J. de Groot, „Het simpele leven” door Wichert en „Vrouwen aan het roer” van Winnifred Holtby.

Twee boeken dienen apart te worden vermeld. Het prachtwerk van Lou van Strien: „Frans Schubert”, waarbij Anton Pieck de illustraties maakte. Wonderlijk zijn de tekeningen bij „Der Leiermann”, „Die Forelle”, „Wanderers Nachtlied”, „Wiegenlied” en „Erlkönig”.

En dan het bekende boek van Cor Bruyn „Sil de strandjutter”.

Wie, zoals schrijver dezes, enkele jaren achtereen op Terschelling z'n vacaties doorgebracht heeft, zal enthousiast zijn over de sprekende illustraties in dit mooie boek.

Tenslotte zien we naast een jaargang van het kindertijdschrift „Zonneschijn” enkele jongensboeken staan die ook door Anton Pieck zijn geïllustreerd, b.v. „De wraak van den Tuareg” en „De

geheimzinnige schaduw”, beide geschreven door Groeneweg.

Vermeldenswaardig is ook de reis welke Anton Pieck in 1937 naar Marokko heeft gemaakt. De resultaten zijn in een woord verbluffend. Van de resultaten zijn in een woord verbluffend. Van de resultaten zijn in een woord verbluffend. Van de resultaten zijn in een woord verbluffend. Van de resultaten zijn in een woord verbluffend.

Een pracht interieur van de Moskee (waarin nog nooit een Europeaan geweest was) is ontstaan uit een vluchtig schetsje na een geheim bezoek.

Deze Marokkaanse studies zijn al vele malen tentoongesteld o.a. te Amersfoort en Haarlem (in laatstgenoemde plaats tijdens de boekenweek). Dat Anton Pieck ook in Italië reisde is te zien aan de illustraties van de „Tuin der Goden”. Zijn bedoeling is niet een kunstgeschiedenis te geven doch hij geeft frisse en oorspronkelijke tekeningen.

Dat Anton Pieck nu niet buitenlands reizen kan heeft voor ons en voor hem voordelen. Hij is op 't ogenblik bezig met een aantal, zoals hij 't noemt, „schetsboekblaadjes” te vervaardigen van verschillende plaatsen in Nederland.

Dit zijn tekeningen van ongeveer één vierkante decimeter met een brede witte paspartout omlijst.

Zo zag ik schetsen uit Groningen (Appingedam) N.-Holland (Hoorn, Heemstede) Gelderland (Zaltbommel, Rhenen) e.a. provincies.

Dat er veel schetsen uit Groningen bij zijn heeft bepaalde redenen. Er verschijnt n.l. binnenkort een boek van Albarta ten Oever over 't Groningse land.

Op mijn vraag hoe Anton Pieck zelf op zijn school les geeft, antwoordde hij: „Het valt mij op, dat leerlingen van de lagere school, welke les gehad hebben volgens een goede, eenvoudige methode, beter vooruitkomen dan zij die les kregen van iemand uit de kunstzinnige richting. Ik begin met heel eenvoudige tekeningen. Hebben ze de techniek te pakken, dan pas komen er iets moeilijker voorbeelden. Meestal geef ik ze dan een bloemmotief als randversiering, waarvoor de Lothusbloem zich uitstekend leent. De resultaten van het tekenonderwijs op de lagere school zijn m.i. beter dan een tiental jaren geleden.”

Voor hen die naast de kunstzinnige uitingen van Anton Pieck ook belang stellen in z'n huiselijk leven zij nog vermeld, dat van zijn drie kinderen Else, Anneke en Max, eerstgenoemde haar vader helpt bij het paspartout maken van z'n tekeningen.

De vader leeft voor z'n vrouw en kinderen en hun kamers zijn dan ook voor hen versierd met zijn producten.

Voor hen maakte hij o.m. voor ieder een geboortekaart, evenals hij dat reeds voor zovelen deed en wil doen.

Voordat we afscheid van het atelier nemen kijken we eerst nog even rond. Bij het binnenkomen viel mij de geweldige etspers 't eerst op, terwijl een schouw met zelf-ingelegde blauwe tegeltjes mijn volle belangstelling trok.

Een wagenwiel was tot lamp gepromoveerd en het uitzicht naar buiten op de Overveense hockey-

velden valt door prachtige glas-in-lood-ramen. Langs de muren bevinden zich, naast eigen werken, een origineel schilderij, een trouwstoet voorstellende, vervaardigd door Felix Timmermans en aan Anton Pieck aangeboden bij zijn huwelijk.

Enkele voorwerpen als de oude boeken en enkele schedels herkennen we van zijn etsen.

Langs de muren en in de kasten vinden we de reeds tot enkele duizenden exemplaren aangegroeide collectie tekeningen, illustraties, etsen en schilderijen.

Op een ezel stond een onafgemaakt schilderij van een Amsterdams hoekje dat..... reeds verkocht was.

Tenslotte verlaten we dit gezellige atelier om in de benedenkamer de boekenkast te bewonderen waarin de door Pieck geïllustreerde boeken staan waarover ik reeds schreef.

Een in leer gebonden exemplaar van „Sil de strandjutter” was pas ontvangen, terwijl het nog niet verschenen werk der volledige sprookjes van Grimm op een plaats in de rij van 100 exemplaren wachtte.

Met een verontschuldiging, dat ik hem drie uur van zijn kostbare tijd had ontroofd, nam ik afscheid van Anton Pieck, een der meest sympathieke kunstenaars en ongetwijfeld een van de beste Nederlandse illustratoren.

J. H. KRUIZINGA

De visscher

Foto Haagsche Academie voor Beeldende Kunsten